Nº. 31. Donderdag 1 Augustus 1912. 12de Jaargang.

Het Koloniaal Weekblad

Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang."

Abonnementsprijs per jaar:

Vrij aan huis of franco per post binnenland, bij vooruitbetaling . f 2.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland . . . . „ 4.—
Afzonderlijke nummers . . . . „ 0.05

Prijs der Advertentiën:

Per vakje . . . . f 2.—
Bij contract reductie.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan de Presidente: 7a HEERENGRACHT, DEN HAAG.

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, *51 Verhulststraat.*
Voor *Advertentiën* tot de Drukkerij „LUCTOR ET EMERGO", AMALIA VAN SOLMSSTRAAT, *Telefoon 4424*, beiden DEN HAAG.

LEDEN of ABONNÉ's, die het Weekblad niet tijdig ontvangen, of zij die VERHUIZEN worden verzocht hiervan bericht te zenden aan den Administrateur, Verhulststraat 51, Den Haag.

Inhoud van dit nummer.

Nood op het eiland Bonaire.

Zooals de lezers van *Het Koloniaal Weekblad* uit de berichten in de laatste weken van de kolonie Curaçao hebben kunnen vernemen, heerscht er op het eiland Bonaire onder de bevolking groote ellende en gebrek.

Sedert November van het vorige jaar viel er geen noemenswaardige regen en dientengevolge is de maisoogst totaal mislukt en ziet de kleine man zich verstoken van het noodige voedsel tot levensonderhoud. Honger en gebrek worden geleden, men moet zich behelpen met slecht en minderwaardig voedsel, zooals zout vleesch en gedroogde visch van slechte hoedanigheid en met brak putwater, voor zooverre het water in de putten nog niet opgedroogd is, en dientengevolge heerschen scheurbuik en dysenterie op het eiland. Het bestuur der kolonie Curaçao doet wat in zijn vermogen is om den grooten nood te lenigen en ook de ingezetenen van Curaçao brengen daartoe gelden bijeen.

H. M. de Koningin zond eene groote gift en wij mogen met grond verwachten, dat allen, die dezen oproep lezen, in de eerste plaats de leden der Vereeniging „Oost en West", het hunne ook zullen willen bijdragen voor de arme bevolking van het eiland Bonaire, daar waar onze Koningin voorging.

Als er in Nederland nood gelenigd moet worden, heeft men nooit te vergeefs bij de bewoners van onze Antillen om hulp gevraagd, laten wij thans met daden toonen, dat onze belangstelling in deze reeds door de natuur zoo misdeelde eilanden, ook werkelijk bestaat en dus den band, die ons allen vereenigt, sterker aanhalen!

Het Hoofdbestuur der Vereeniging stelt zich daarom gaarne bereid om giften in ontvangst te nemen voor de noodlijdenden op Bonaire en verzoekt beleefd de gelden, daarvoor bestemd, te willen zenden aan den Penningmeester van het Hoofdbestuur, Heulstraat 17, Den Haag. De ingekomen giften zullen in dit blad verantwoord worden.

Moge onze roepstem niet vergeefs geklonken hebben en velen zich opgewekt gevoelen om eene gift af te zonderen.

Het Hoofdbestuur der Vereeniging „Oost en West".

(Beleefd verzoek aan alle Nederlandsche bladen dezen oproep over te willen nemen).

De Koloniale Landbouwtentoonstelling te Deventer.

(*Vervolg en slot*).

De veeteelt kon uit den aard der zaak op deze tentoonstelling alleen door photo's, teekeningen, statistieken en tabellen onder de aandacht worden gebracht. Een en ander werd echter schitterend aangevuld door eene voordracht van Dr. 't Hoen, waarbij men alle typen vee en de verschillende middelen ter verbetering van den veestapel op het doek zag.

Uit de inzending van Werktuigen en Gereedschappen zien wij, welk een practisch knutselaar de Inlander is, doch daaruit blijkt toch ook tevens de noodzakelijkheid den Inlander te doordringen van het feit, dat goed gereedschap 't halve werk is. Dit laatste geldt vooral op het gebied van het ambachtsgereedschap. Laat men vooral den Inlander er aan gewennen met eene overvloedige sorteering goed gereedschap te werken; dan zal hij zich later met de thans gebezigde klungels niet meer willen behelpen. In deze richting kan opvoering van de eischen niet dan ten goede werken. Door coöperatie en door voorschotten van de Afdeelingsbanken zal de Inlander zeker binnen niet al te langen tijd in het bezit van goed gereedschap kunnen komen. Ook de sorteering van de gereedschappen der door Europeanen gedreven cultures, was niet bijzonder uitgebreid. Zoo misten wij de bij de thee en kina gebruikelijke transplanters, welke op Ceylon voor het planten en overbrengen van jonge boompjes worden gebruikt en welke ook op Java zijn geïmporteerd.

De inzending van woningen en schuren gaf een aardig beeld van de handige wijze, waarop men in Indië van de zoo ruimschoots aanwezige flora weet gebruik te maken. De schuren van de Deli-maatschappij waren zeer net afgewerkt, terwijl onder den huizenbouw de Minangkabouwsche huisjes het meest de aandacht trokken en de Javaansche woningbouw hier en daar een beeld van armoede vertoonde.

De Koloniale tentoonstelling zou als zoodanig zeker niet compleet zijn geweest, zoo men er ook niet eene ruime sorteering had aangetroffen van geweven en gebatikte stoffen, alsmede van papier, kleeding enz., uit boomschors vervaardigd en afkomstig van Celebes.

De Lederindustrie neemt blijkbaar nog een bescheiden plaatsje in, dat echter wel voor uitbreiding vatbaar zal zijn, zoodra de pogingen tot verbetering van den veestapel meer nut zullen hebben afgeworpen.

De klasse Onderzoek en onderwijs was door photo's vertegenwoordigd, alsmede door teekeningen en platen, terwijl de catalogus van de tentoonstelling ruime toelichtingen gaf betreffende het landbouwonderwijs en de proefstations.

Ook het artikel Caoutchouc was goed vertegenwoordigd, voornamelijk door de inzending van de Djabang Rubber Estate te Wlingi en door die van den Dienst van het Boschwezen. Een fraaie kaart gaf de ligging aan van de Rubberestates ter Sumatra's Ooskust, terwijl ook alweer de bewerking van de caoutchouc op photo's was afgebeeld.

Dat ook de caoutchouccultuur voor de Nederlandsche nijverheid van belang is, bleek uit de teekeningen van de machineriën voor de bereiding van deze stof, ingezonden door de Deventer IJzergieterij en Machinefabriek voorheen J. L. Nering Bögel & Co. Overigens dankte de tentoonstelling eene ruime inzending van caoutchoucmonsters aan de van de Londensche tentoonstelling afkomstige inzending, welke was verzameld door Dr. W. R. Tromp de Haas, Administrateur der Gouvernements Rubberonderneming Tjipitir.

Behalve een herbarium, bevatte deze collectie een dertigtal monsters, benevens eene voorstelling van enkele plagen, welke de caoutchouc-cultuur bedreigen.

De inzendingen uit West-Indië, waaromtrent wij overigens ook verwijzen naar het Koloniaal Weekblad van 18 Juli j.l., bestonden voornamelijk uit rijst, mais, cassave, koffie, cacao, suiker, oliën en harsen, cocosnoten, Panamastroo, sinaasappelen, bacoven en bananen, geleien, stroopen, balata, rubber en bolletrie. Voorts kon men enkele verkleinde machineriën voor de goudwinning aanschouwen.

***

Verder trof men nog platen, teekeningen, statistieken, tabellen enz., op het gebied der cultures aan. Op een der grafische voorstellingen kon men de wereldproductie aanschouwen van koffie en van rubber, en welk aandeel de diverse werelddeelen daarin hadden. Hieruit zagen wij hoe Azië, het oudste en meest uitgebreide cultuurland, nog bij de Nieuwe wereld ten achter is. Hierin mag men echter zeker een reusachtigen ommekeer verwachten, als eenmaal het groote Chineesche Rijk en de andere stammen en rijken in Centraal-Azië in geregelde cultuur zullen zijn gebracht. Reeds thans wijzen de curven van Azië een sterke stijging in de laatste jaren aan.

Een andere curve toonde het prijsverloop van de Rubber, en zag men daaruit, dat de gouden dagen van 1910 hemelhoog afstaken bij de tegenwoordige prijzen. Bij volgende rubbertentoonstellingen zullen wij ongetwijfeld ook een curve betreffende de synthetische en de dierlijke rubber te aanschouwen krijgen. Hopen wij voor de jonge rubbercultuur in onze Koloniën, dat het surrogaat van rubber niet al te spoedig ingang vinde.

***

In het bovenstaande hebben wij getracht eene beknopte beschrijving te leveren van het materieele gedeelte van de Deventer tentoonstelling, welke uiteenzetting, de groote uitgebreidheid van de expositie in aanmerking nemende, niet dan onvolledig kan zijn. Onze algemeene indruk is, dat aan het ineenzetten van deze tentoonstelling, den korten tijd van voorbereiding in aanmerking genomen, heel veel zorg is besteed en dat deze met succes is beloond. Uit heel veel zaken blijkt de ordenende hand en het krachtig voorgaan van het Departement van Landbouw in Ned.-Indië, waaraan wij ook de meeste photo's te danken hebben. En al moge het tentoongestelde nog geen volledig beeld geven van al wat

op het gebied van landbouw en veeteelt in onze koloniën is te zien, dan vestigt dit toch zeker den indruk, dat men op menig gebied in den laatsten tijd groote vorderingen heeft gemaakt en dat bijna overal wetenschap en practijk hand aan hand gaan en hoe iedere cultuur nut trekt van de diverse proefstations en van de onderzoekingen van het Departement van Landbouw.

Dat voorgaan van de wetenschap op het gebied van veeteelt en cultures bleek ook nog uit de reeks van voordrachten, welke wij hier uit plaatsgebrek niet nader kunnen bespreken. (Er zijn uitvoerige verslagen daarvan in de dagbladen opgenomen.) Uit vele dezer voordrachten leerden wij hoe landbouw en veeteelt, niettegenstaande den vruchtbaren bodem en de milde natuur, die den inwoners rijkelijk van alles voorzien, aan het kwijnen zijn geraakt en alleen door Europeesche wetenschap, Europeesche energie en Europeesch kapitaal weder tot opbloei zijn gebracht. Hieraan dankt men het ook, dat vele, door Europeanen gedreven cultures, wier naam men eenige jaren geleden in zekere kringen slechts met angst durfde noemen, thans weder geheel zijn opgebloeid en onze Koloniën tot 'n centrum van voorspoedigen arbeid hebben gemaakt. De groote vraag naar werkkrachten op elk gebied, zoo groot zelfs, dat Nederland niet aan deze vraag kan voldoen en wij in vele opzichten onze toevlucht moeten nemen tot buitenlanders, is daarvan het sprekend bewijs.

Uit bijna iedere voordracht kon men leeren, hoe nuttig het is zich de noodige kennis eigen te maken, alvorens naar Indië te gaan, zoodat zeker iedereen die deze voordrachten heeft bijgewoond, wel overtuigd zal zijn, dat men thans alleen in de Koloniën kan slagen, als men daarheen trekt met eene goede dosis kennis en werkkracht.

En dat, al mogen de gouden dagen van weleer voorbij zijn, toen men maar alleen naar Indië behoefde te gaan om rijk te worden, er thans toch nog voor iedereen, die werken **wil** en werken **kan**, een eervolle en bevredigende loopbaan is weggelegd.

Doch ook voor de verbreiding van kennis aangaande onze Koloniën bij de groote massa, vooral in de provincie Overijsel, heeft deze tentoonstelling medegewerkt, terwijl ook zeker menig oudgast, bij het doorloopen der zalen en bij het aanhooren der voordrachten een gevoel van schaamte niet zal hebben kunnen onderdrukken, dat hij zoovele jaren onder de palmen had gewandeld, en toch nog van zoovele zaken absoluut geen notie had.

Hopen wij bovenal, dat de nieuw op te richten Afdeeling van de K o l o n i a l e L a n d b o u w s c h o o l te Deventer Nederland en Ned.-Indië zal ten goede komen, zal medewerken tot verspreiding van meerdere kennis en daardoor grootere waardeering onzer schoone Koloniën, aan welker bezit Nederland zijn tegenwoordige positie in de rij der volkeren en staten te danken heeft. X.

Uit de O.-I. Mail.

Pokken te Soerabaija. Van 21 tot 27 Juni j.l. kwamen te Soerabaja 96 gevallen van pokken voor.

Over de Chineesche feesten. In D e J a v a - B o d e van de drie laatste dagen van Juni lezen wij:

„Kalm en waardig hebben de Chineezen in den Indischen Archipel, de vestiging van de republiek in hun stamland gevierd. Met uitzondering van Djocja en Pati, waar kleine ongeregeldheden voorvielen, zijn nergens de orde verstoord.

Er zijn door de overheid voorzorgsmaatregelen genomen, maar daartegenover heeft zelfs geen poging gestaan om wanordelijkheden te plegen, hoewel geadverteerde veiligheidsmaatregelen op de massa vaak werken als de roode lap op den stier. Het rustig verloop mag dus den leiders der feesten en den feestgangers zelven tegoed worden geschreven.

De feesten zijn overal op dezelfde dagen gevierd naar een eenvormig programma. Er is dus een centrale leiding geweest, en deze is uitgegaan van de Chineesche handelsvereenigingen. De voorzitters dier vereenigingen traden zelfs openlijk op als vertegenwoordigers van het Chineesche volk, waar zij recepties hielden, waar ook de gelukwenschen van „andere volkeren" in ontvangst werden genomen.

Eenigermate, zoo niet officiëel dan toch officieus, is deze vertegenwoordiging erkend door de hoofden van plaatselijk of gewestelijk bestuur, die zich naar deze recepties hebben begeven en daar tot het feestvierende Chineesche volk woorden van hartelijke waardeering en gelukwensching hebben gesproken. Dat optreden getuigt van een helder inzicht. Het republikeinsche China moge nog niet geconsolideerd zijn, zal misschien nog moeilijke tijden hebben te doorworstelen, maar eenmaal zal de dag komen, dat een krachtige, eensgezinde Chineesche natie zich zal doen gelden in de wereldpolitiek

Schoolopening. Te Soerabaja is 2 Juli j.l. met eenig ceremoniëel geopend de school voor middelbaar technisch onderwijs. De directeur heette alle belangstellenden en genoodigden welkom. Daarna hield de resident de openingsrede, vervolgens spraken de inspecteur van onderwijs H o e k s t r a en de heer K o n i n g namens de commissie van toezicht. De school vangt aan met 130 leerlingen.

Bond van Coca-planters. Een vergadering van Cocaplanters te Bandoeng, besloot tot oprichting van een bond. Er werd een voorloopige commissie benoemd voor het ontwerpen der statuten, die bestaat uit drie leden voor West-Java, één lid voor Midden-Java en drie leden voor Oost-Java, tezamen dus zeven leden.

Staande de vergadering werd een bedrag van twintig duizend gulden toegezegd voor de oprichting van extraheer-fabrieken.

Maar toch. Onder dit hoofd schrijft D e s a - m a n aan D e P r e a n g e r b o d e:

„Men klaagt allerwege in de desa steen en been over de duurte der rijst. Inplaats dat men gaat bezuinigen op den voorraad padi, viert men in deze dagen overal feest. Kleine kleuters worden besneden, minderjarige meisjes uitgehuwd...... met een pesta'tje. Feestvieren beteekent in de desa nu speculeeren. Men rekent op de goedgeefschheid der soedara's, die op de feesten wel met hun samboeng, bijdragen in geld, zullen verschijnen. Doch nu haast een ieder door de duurte der voedingsmiddelen tengevolge der verhoogde rijstprijzen arm is of zuinig moet zijn, rekent men vaak buiten den waard. Na de pret raken dan huizen, vee en andere bezittingen in de klauwen der woekeraars.

Neen, het Inlandsch credietwezen vermag thans nog niet dien heilzamen invloed op de Inlandsche bevolking uit te oefenen, zooals men zich heeft voorgesteld, n.l. aansporing tot zuinigheid, sparen. Men gaat, niettegenstaande de voorbeelden van mislukte speculaties bij de desagenooten, nog maar steeds door met feestvieren, feestvieren!

Bevordering van het desa-onderwijs moet met de loemboengs naar hooger streven.

De tinwinning op Banka. Voor het eerst is als afzonderlijke uitgave verschenen het jaarverslag der tinwinning op Banka over het exploitatiejaar 1910-1911, loopende van 10 Febr. 1910 tot 28 Febr. 1911. Het geeft vóór de gebruikelijke technische en financiëele gegevens en resultaten, een kort begrip van de algemeene gesteldheid van het eiland en een historisch overzicht van het tijdsverloop tusschen de eerste aanraking van de Hollanders met Banka tot den huidigen tijd.

Uit het verslag zelf stippen wij aan, dat gewonnen werden 270.510.678 picols tin, waarvan 1,238.798 door raffinage werd verloren, zoodat de zuivere opbrengst van het bedrijf was 269.271.880 picols tegen een kostenden prijs van *f* 33.44 per picol.

Suriname.

Den 29en Juli j.l. hield het Surinaamsch onderwijzersgenootschap te Paramaribo eene vergadering waarop de onder Gouverneur F o c k aangevangen onderwijs-reorganisatie door een vóór- en tegenstander besproken werd. „Meer belangstelling — schrijft S u r i n a m e van 2 Juli — had het S. O. G. niet kunnen verwachten. De leden waren in vrijwel completen getale opgekomen en wij gelooven, dat niet één invitatie is afgeslagen. De Gouverneur zette met gade luister bij aan de vergadering. Ook buiten den kring van leden en genoodigden was de belangstelling groot. Buiten in de galerij stond het publiek, dat geen toegang tot de zaal had, in groote massa te luisteren. Het luisteren was de moeite wel waard."

De bijeenkomst, om half acht begonnen, eindigde eerst na middernacht.

Onze ruimte laat niet toe de argumenten van den voor- en den tegenstander terug te geven. Slechts op één argument van den voorstander der reorganisatie willen wij even de aandacht vestigen. Ten einde te toonen hoe verkeerd het „oude" systeem is, „wees spreker op het absurde, dat het Surinaamsche kind wel weet hoe de Kromme Rijn, maar niet hoe de Tourtonnelaan loopt, wel weet tot welke orde en familie de leeuw begoort, maar niet weet, wat een pingo is." (Verslag van D e W e s t van 2 Juli.)

Met een Surinaamschen onderwijzer de vergadering besprekende, werd ons de opmerking gemaakt, dat de heer N a w i j n — de voorstander — met dit argument bewezen had nòch de Surinaamsche volksschool nòch het Surinaamsche volkskind te kennen.

Volgens onzen zegman zou er n.l. geen kind te Paramaribo zijn, natuurlijk van zekeren leeftijd, dat niet precies wist hoe de Tourtonnelaan loopt en

kinderen, die in de districten wonen, behoeven dit niet te weten, evenmin als men van een kind, dat bv. in Groningen woont, eischt, dat het zou weten hoe de Laan van Meerdervoort loopt. Voorts zeide hij, dat elk volkskind in Suriname zeer goed weet wat een pingo is, al weet hij niet te zeggen tot welke orde en familie dit dier behoort. Met onze eigen ervaring stemt dit vrijwel overeen.

„Tot een uitspraak kwam het niet — schrijft Suriname — hoewel door den heer Luitink gevraagd werd het daarheen te leiden. Dat zal misschien later in het S O. G. geschieden.

De vergadering was met de groote massa genoodigden te willekeurig samengesteld en van te toevalligen aard om aan een uitspraak besliste waarde te geven.

Maar hoe de zaal gestemd was, bleek duidelijk.

Toen de heer Fernandes een kort repliekje gaf aan den heer Nawijn, werd hij weer daverend toegejuicht.

De zaal was in meerderheid anti-reorganisatisch."

***

In Suriname van 28 Juni vinden wij het verslag van de jaarvergadering der „Vereeniging tot bevordering van het onderwijs in Suriname", uitgebracht door den 2en secretaris den heer H. van Ommeren. Wij knippen daaruit het volgende:

„En nu het Neger-Engelsch.

Dit is de kanker, die knaagt aan de opvoeding van ons volk. Dit inferieur taaltje, arm aan abstracte begrippen en begrippen van beschaving, houdt het volk laag en vernietigt aldoor wat door de school moeizaam opgebouwd wordt. Zij is de oorzaak, dat onze lagere volksklasse zich niet verheffen kan en zoo ver achter staat bij andere West-Indiërs. Tegen die taal moet strijd aangebonden worden, een hevige rustelooze strijd. Die strijd is het object van krachtsconcentratie, waarop ik in den aanvang doelde. Onderwijzers, ouders, voogden, jongelieden van beider kunne, ban die taal uit Uwe gesprekken, laat haar niet toe in Uwen kring, vervolg haar zoo gij kunt en meedoogenloos!

Vormt bonden tot wering daarvan. Beschaamt met Uwen spot de gebruikers daarvan, die anders kunnen, went Uwe dienstbaren eraan alleen Hollandsch te hooren en, hoe gebrekkig ook, te spreken. Verbiedt Uwen ondergeschikten op werkplaats en in winkel, haar te bezigen.

Maar ook het Bestuur der kolonie ga hierin voor. Nimmer bezige een ambtenaar die taal in het onderhoud met wie ook. Rechters zullen zich nimmer rechtstreeks in die taal richten tot getuigen of beklaagden. Die taal moet zooveel mogelijk door de openbare macht genegeerd worden.

Vereenigt U in den strijd tegen het Neger-Engelsch, dat slechts het platte kent; de taal die het volk naar beneden trekt!"

***

De Surinamer van 23 Juni brengt een artikel, getiteld „Sociale Actie", waaraan wij het volgende ontleenen:

„Het komt ons voor, dat het meer dan tijd is, wil men althans van Suriname een kerngezonde maatschappij maken, om een sociale actie in het leven te roepen. Laten zij daarom, die gezag en kennis en liefde voor het Suriname-land hebben, die actie in 't leven roepen, en houden.

Het mag hier erkend worden, dat de katholieken in deze niet stil gezeten hebben. Onder hen is een actie waar te nemen, welke inderdaad reeds een aardigen omvang heeft gekregen. De lezer oordeele zelf uit het volgende staatje.

De katholieken hebben sinds vier jaren hun bloeienden Spaarbank. Het doel is — gelijk de statuten het zeggen — den spaarzin aan te kweeken en te bevorderen.

Of het aankweeken van den spaarzin bij ons volk noodig is? Niemand zal wel durven beweren, dat deze deugd den Surinamer aangeboren is. En toch deze deugd is absoluut noodig voor een bloeiend, sociaal-oeconomisch leven.

De katholieken hebben hun jongens- en meisjes-Patronaten, wier doel is de godsdienstige, zedelijke en maatschappelijke vorming van de R.-K. jongens en meisjes, die de school hebben verlaten, te bevorderen en hen tegen verderfelijke invloeden te beschermen.

De katholieken hebben hun Volksbibliotheek, waar zij zonder gevaar van de goede zeden te verliezen wetenschappelijke en ontspannings-lectuur goedkoop kunnen krijgen.

De katholieken hebben hun socialen Cursus. Deze is een school, waar de godsdienstige, zedelijke en maatschappelijke vragen des tijds worden behandeld. Zij beoogt goed-onderlegde mannen te vormen, die eenmaal als voormannen in den socialen arbeid kunnen optreden.

De katholieken hebben hun Leeszaal, het moderne middel in de volksontwikkeling; van de leeszaal heeft een van Neerlands voormannen op sociaal gebied eenmaal gezegd: „De leeszaal is een der beste en meest praktische middelen voor de volksontwikkeling en -opvoeding."

Deze zaal is niet zoozeer een ontspanningszaal, waar men komt om romannetjes te verslinden — neen — deze zaal is een studiezaal, een school van hooger onderwijs voor het volk, een volksuniversiteit. De prae-domineerende lectuur is de studie-lectuur.

De katholieken gaan primo Juli hun Cursus voor boekhouden openen. Onder toezicht van een leeraar in het boekhouden (middelbare akte) zal deze cursus staan.

Last but not least Z. D. H. Mgr. Th. van Roosmalen heeft zijne hooge goedkeuring gehecht aan het plan om aan de Meisjespatronaten een hoedenvlechtcursus te verbinden. De R.-K. Missie zal zich hiervoor met het Vicariaat van Curaçao in verbinding stellen. Zoo het plan uitvoerbaar is, zal zij op kosten der Missie een hoedenvlechtster uit Curaçao later overkomen.

Wij kunnen niet nalaten hier aan Mgr. Van Roosmalen een eere-saluut te brengen voor dezen maatregel.

Sinds jaren hebben wij de aandacht van Bestuur en ingezetenen op deze industrie gevestigd. Met warmte hebben wij, in hoedanigheid van lid der z.g.n. Ambachtscommissie, deze industrie voorgestaan. Zij zal een uitkomst zijn voor menig huisgezin.

De leden der Amb.comm., die in haar rapport de vlecht-industrie ten zeerste hebben aanbevolen, zullen ongetwijfeld met vreugde deze tijding vernemen. Dat het Kol. Bestuur aan deze importante aangelegenheid zijn krachtdadigen steun zal schenken, kan als zeker worden aangenomen.

Inderdaad, als men dit respectabel lijstje der sociale werken, welke spoedig door nog andere en grootere zullen gevolgd worden, onder de katholieken, leest, moet men erkennen, dat onder deze klasse van burgers een sociaal leven aan het opkomen is.

Dit leven belooft veel voor de toekomst.

Moge het steeds in groei en kracht toenemen en de oorzaak worden van een algemeen opgewekt sociaal leven in Suriname.

Zoo moge het zijn."

***

Naar De West van 4 Juoi mededeelt, wordt op Gelderland aan de Boven-Suriname voor rekening van den heer Cooke een stoomzaagmolen opgezet, voor houtbewerking. De werkzaamheden zijn reeds zoover gevorderd, dat binnenkort de exploitatie kan aanvangen.

***

Aan de firma E. Dränger & Co., gevestigd te Paramaribo, is voor een jaar vergunning verleend om, met uitsluiting van anderen, tonkaboonen te verzamelen op het perceel domeingrond gelegen in het district Beneden en Boven Saramacca, begrensd ten Noorden en ten Oosten door de Saramaccarivier, ten Westen door de Coppenamerivier en ten Zuiden door de lijn, die door het Astronomisch station Kwakoegron westwaarts getrokken wordt.

***

„De Commissie — aldus Suriname van 5 Juli — benoemd ten einde een onderzoek in te stellen naar de geschiktheid van den bodem voor de uitoefening van den kleinen landbouw, in verband met de in overweging zijnde plannen tot verbinding van de Saramacca met de Coesewijne, is ontboden, onder dankbetuiging aan den voorzitter en de leden voor de door hen bewezen diensten.

Naar wij vernemen, luidt het rapport dezer commissie zeer gunstig voor de in overweging zijnde plannen."

***

Bij de Tweede Kamer is ingekomen het verslag van de Algemeene Rekenkamer over 1911 ingevolge art. 36 der Surinaamsche Comptabiliteitswet.

Hieruit zij aangestipt, dat het der Rekenkamer aangenaam is, nu zij voor de eerste maal geroepen is een verslag uit te brengen omtrent hare werkzaamheden ten aanzien van de comptabiliteit in de kolonie Suriname, te kunnen mededeelen, dat haar algemeene indruk niet ongunstig is. Onregelmatigheden van beteekenis heeft zij niet geconstateerd.

(N. R. Ct.)

Curaçao.

„De twee nieuwe booten, die de K. W. I. M. in aanbouw heeft voor den dienst van Amsterdam naar New-York via Suriname, Trinidad, Venezolaansche havens, Curaçao en Haïti, zullen iets grooter zijn dan het s.s. Oranje Nassau, hetwelk 3000 ton meet en nu de grootste boot van deze lijn is. De nieuwe booten zullen kleinere ruimten voor passagiers dan de Oranje Nassau hebben. Verwacht wordt, dat de eerste van die twee booten tegen het einde van het jaar voor den dienst gereed zal zijn". Cur. Ct.

***

In no. 28 van dit weekblad werd gesproken over de heffing van 30 % additioneel recht door Venezuela op alle goederen, die uit Curaçao aangevoerd worden.
Dit recht wordt ook geheven van alle goederen afkomstig van Britsch West-Indië.
Wij lezen dienaangaande in de Cur. Ct.:
„De Port-of-Spain Gazette bevat een telegram uit Londen dd. 15 dezer, meldend, dat het Congres van Kamers van Koophandel den dag te voren met algemeene stemmen het voorstel van de Kamer van Koophandel van Trinidad heeft aangenomen, waarbij de Britsche regeering verzocht wordt om spoedig maatregelen te treffen teneinde de afschaffing te verkrijgen van het 30 % additioneele recht, door Venezuela, in strijd met rechten uit een verdrag voortvloeiende, geheven van alle goederen afkomstig uit Britsch W.-Indië."

***

Blijkens de opgave van den Inspecteur der belastingen werd door de kolonie Curaçao in het 1e kwartaal 1912 naar het buitenland uitgevoerd voor een waarde van *f* 630511, waarvan alleen voor het eiland Curaçao de som van *f* 454555. Hiervan moet, voor eene zuivere berekening van den uitvoer afgetrokken worden een bedrag van *f* 177897 aan uitgevoerde steenkolen, die grootendeels uit N.-Amerika ingevoerd waren. Er blijft dan over aan zuivere uitvoer *f* 276658.
Het leeuwenaandeel van dit bedrag werd opgebracht door den uitvoer van stroohoeden ten bedrage van *f* 227814. Hierop volgt divi-divi voor *f* 13125 en daarna zout voor *f* 4998.
De hoedenindustrie is dus een zeer gewichtige factor voor de welvaart van Curaçao.
Het eiland Aruba voerde uit een waarde van *f* 85986, waaronder aan phosphor-zure kalk *f* 40376 en goud *f* 17360.
Bonaire voerde uit *f* 29194, waaronder *f* 12884 aan divi-divi en *f* 6306 aan goud.
De uitvoer van St. Martin bedroeg *f* 30961; de katoenuitvoer alleen bedroeg *f* 22400, deze maakt dus geen slecht figuur, aan zout werd een waarde van *f* 3433 uitgevoerd.
St. Eustatius voerde op een totaal bedrag van *f* 28208, alleen aan katoen uit eene waarde van *f* 25438.
Deze beide eilanden krijgen dus door de katoencultuur eenige beteekenis.
Eindelijk komt het kleine eilandje Saba met een uitvoer van slechts *f* 1625, waaronder aan kantwerk *f* 1488.
Dit kantwerk is eene zuivere huisindustrie en wordt door de vrouwen en meisjes van het eiland beoefend. Men ziet dat deze industrie nog luttel weinig opbrengt, terwijl zij menigeen 't gezichtsvermogen aanmerkelijk doet verzwakken.
Toch is de bijna geheel blanke bevolking van Saba niet arm te noemen, al voert het eiland behalve aardappelen weinig uit. De mannen zijn nagenoeg allen zeevarenden en zeer gezocht als zoodanig op de Noord-Amerikaansche zeilvloot, hunne gedurende de lange reizen opgespaarde penningen stellen hen in staat hunne gezinnen te onderhouden en hunne echtgenooten en dochters hebben door de kantindustrie nog eenige bijverdiensten.
Wij hopen later op dit eilandje nog eens terug te komen.

***

Uit een particulier schrijven van den pastoor van Westpunt op Curaçao aan een der R. C. bladen medegedeeld, blijkt, dat ook daar, door de langdurige droogte, de boomen zwart en bladerloos zijn en het kleine vee langs de wegen sterft van honger en dorst.

De geiten en schapen worden op Curaçao in den regel niet door de eigenaars gevoederd en moeten zelven hun kost en hun drinken maar in de wildernis vinden, en daar is thans niets dan dorre verdroogde struiken.
Na eene periode van langdurige droogte ziet Curaçao er uit als bij ons het land in den vollen wintertijd.
We hopen dat de eerstvolgende maanden wat regen mogen brengen. Augustus en September, als de wind gewoonlijk minder hevig en variabel is, willen in dit opzicht voor Curaçao wel eens genadig zijn.

WAT DE INLANDER ZEGT.

De Huisvlijtschool te Ngawi (Java). Krachtens gouvernementsbesluit van 14 Januari 1907 no. 11, werd op 1 Februari daaraanvolgende de tegenwoordige huisvlijtschool te Ngawi opgericht. De Boedi Oetomo van 16 April 1912 no. 20, bevat van deze onderwijsinstelling eene beschrijving, waaraan het navolgende is ontleend:
Op deze school wordt kleine handarbeid geleerd met eenvoudige en goedkoope gereedschappen. De leerlingen moeten kunnen lezen en schrijven met Javaansche en Latijnsche karakters en kunnen rekenen, terwijl in de eerste plaats voor eene plaatsing op de school in aanmerking komen, zij, die met goed gevolg de lagere scholen I of IIde klas hebben afgeloopen. De leeftijd der leerlingen bedraagt van 13 tot 20 jaar.
Het onderwijsplan omvat 5 afdeelingen, n.l.:
a. het maken van voorwerpen van hoorn en been, van schildpad en parelmoerschelp, als deksels voor glazen, bakjes onder glaswerk, lepels en vorken, kammen, messen, penhouders enz.;
b. houtsnijwerk als vouwbeenen, naai- en andere doosjes, tabakskistjes, rekjes, enz.;
c. vlechtwerk van bamboe en andere rietsoorten voor matten, stoelen, waaiers, hoeden, sigarenkokers, portefeuilles enz.;
d. pottebakkerswerk, allerlei keukengerei, potten, pannen enz.
e. het teekenen van het vlakornament voor geweven goederen, en batikwerk, in verschillende kleuren.
De gereedschappen worden kosteloos aan de leerlingen verstrekt. Alle leerlingen moeten de vijf afdeelingen doorloopen, waarmede twee jaren gemoeid zijn. Het onderricht wordt gegeven van 's morgens 7 tot 1 uur namiddags, met een half uur uitspanning van 10 tot 10½ uur voorm. Op Zon- en feestdagen en gedurende de Vastenmaand is de school gesloten.
Het schoolgebouw staat op een uitgestrekt terrein ten Westen van de Regentswoning met het front naar het Westen en naar den grooten openbaren weg. Het is verdeeld in 4 lokalen, in elk is ruimte voor 20 leerlingen. Het onderwijs wordt gegeven door ambachtsonderwijzers, die uit de meest ervaren Javaansche ambachtslieden worden gekozen. De hoorn been en schelpbewerkers komen in den regel uit de residentie Soerabaja de houtsnijders uit Japara, de vlechters uit Tasik Malaja (Preanger Regentschappen) en de pottebakkers uit Soerakarta. Hun bezoldiging bedraagt *f* 40 tot *f* 50 per maand.
Deze onderwijzers werken onder leiding van een

FEUILLETON.

Hoe Pomboe zich meldde.

II.

Den vierden dag, 's morgens vóór de zon opging, was de kampong afgezet door de militairen. Al de menschen sliepen nog en niemand vermoedde, dat de „vijand" zoo nabij was. Toen het licht werd, maakte men de kampongdeur open, en een vrouw trad naar buiten met een kruik op het hoofd, om water te gaan scheppen in de rivier. Plotseling stond zij tegenover den luitenant en een sergeant met wat militairen. Haar kruik weggooiend, snelde zij de kampong in met den kreet: „de soldaten! de soldaten!" De vijand trok naar binnen, regelrecht op het huis af, waar Pomboe verblijf hield. Hij werd gesommeerd naar buiten te komen en zich maar kalm over te geven. Met een paar sprongen vliegt Pomboe naar buiten, het geweer in zijn handen. Zich zoo maar overgeven, daaraan dacht hij niet. Hij was al zoo vaak den strik ontkomen, dat hij het nu ook maar eens zou probeeren. Hij begon dus te schieten. De sergeant schoot zijn karabijn op hem af, de luitenant zijn revolver, de militairen gaven salvo's. Pomboe trok zich terug in een ander huis, stak dat in brand, en was plotseling te midden van rook en vlammen verdwenen.
Op het „slagveld" bleven liggen twee vrouwen, gedood, en twee kinderen, gewond. En Pomboe was weer ontkomen! Spoorloos verdwenen. Alles werd onderzocht: met sabels en stokken overal gestoken in de haag van cactus, welke de kampong omringde. Maar de „onvindbare" werd niet gevonden. De militairen, die buiten de kampong hadden afgezet, konden verklaren, dat niemand er uit gevlucht was. Weer werd gezocht, zelfs in de puinhoopen van het afgebrande huis, maar nergens was een spoor te vinden, en tegen den middag trok de patrouille onverrichterzake weg. Een uurtje later kroop Pomboe uit zijn schuilhoek in de cactus-haag te voorschijn, rekte zijn lamme ledematen uit, verwijderde de prikkels uit zijn beenen en lichaam, sprong te paard, en onder algemeen zwijgen van radja en onderhoorigen, reed hij uit de kampong, de patrouille achterna.
Toen de tijding van de mislukte poging tot gevangenneming te Waingapoe kwam, werd van daar uit terstond opgerukt naar Kapoendoek. Nu zou men met man en macht den „onvindbare" opsporen, en dood of levend in handen zien krijgen. Een twintigtal soldaten en twee sergeanten werden te Ramba Ngaroe gelegerd, met opdracht, door rusteloos patrouilleeren Pomboe op te sporen.
Pomboe's roem was intusschen gestegen tot in het ongeloofelijke. Hij alleen tegen zooveel militairen! Was hij niet onkwetsbaar en had hij niet de gave, zich onzichtbaar te maken? Vooral bij den „laffen" Soembanees, die als volkskarakter wel moordzucht, maar geen persoonlijken moed kent, was Pomboe door zijn meesterlijk stukje te Ramba Ngaroe, een volksheld geworden als nooit tevoren.
Er werd nu naar hem gezocht. En het lust mij niet te beschrijven de manier, waarop de sergeanten aan hun opdracht meenden te moeten voldoen.

hoofdonderwijzer, die in staat is onderricht te geven in het teekenen en die tevens de administratie voert.

Het door de leerlingen geleverde werk, wordt door het schoolhoofd beoordeeld en, na aanvaarding, in het Grootboek ingeschreven en geregistreerd. Op elk voorwerp wordt een étiket aangebracht en dit daarna genummerd in overeenstemming met het nummer van den leerling.

Aan de achterzijde treft men de materialen- en modellen-kamer aan en daartegenover het vertrek waarin de zand- en de kleivoorraden worden bewaard. Iets verder daarvan staat de pottenbakkerij.

In het verkooplokaal zijn dagelijks twee leerlingen werkzaam, die de koopers te woord staan.

Ten 1 ure 's namiddags leveren zij de ontvangen gelden en de verkochte nummers bij het schoolhoofd in. Deze kan daaruit opmaken, welke arbeid (en van welken leerling) het meest gewild is en daarvan aanteekening houden in het Grootboek.

Op het einde van de maand wordt het bedrag van de verkochte goederen voor ieder leerling getotaliseerd en ontvangt deze daarvan zijn deel, n.l. 20 pCt. Hij kan uit de hoegrootheid daarvan zelf opmaken, welke waarde aan zijn arbeid wordt toegekend, wijl het meest gewilde het eerst van de hand gaat.

De overblijvende 80 pCt. zijn bestemd voor de aanschaffing van nieuwe gereedschappen, welke het eigendom worden van de leerlingen.

Schoolgelden worden niet geheven, doch den leerlingen wordt van Regeeringswege ook geenerlei toelage toegekend, alleen ontvangen de leerlingen, die van buiten Ngawie komen een z.g. „voedinggeld" van ƒ 2.50 per maand en per leerling, maar daar staat tegenover dat zij geen 20 pCt. doch 10 pCt. van de verkoopsom der verkochte artikelen ontvangen, terwijl de resteerende 10 pCt. met de toelage verrekend worden. In het geheel ontvangen 25 leerlingen deze toelage. Voor hen, die zich onderscheiden door ijver en plichtsbetrachting, kan die toelage van ƒ 2.50 op ƒ 3 worden gebracht.

Behalve uit de residentie Madioen, zijn de leerlingen afkomstig uit de Residenties Kediri, Rembang, Soerakarta, Semarang en van Koedoes. De school mag zich verheugen in de belangstelling van velen.

Bijna dagelijks wordt zij bezocht door belangstellende Nederlanders en Javaansche grooten, die er prijs op stellen de door de leerlingen vervaardigde voorwerpen te koopen of bestellingen te doen. De school bestaat thans ruim 4½ jaar en voldoet goed, hetgeen blijken kan uit de onderscheidingen, welke op verschillende tentoonstellingen aan het werk zijn toegekend.

Zoo werden haar op de Jaarmarkttentoonstelling te Soerabaja in het jaar 1907 twee Eerediploma's uitgereikt, zoo ook in 1909 op de tentoonstelling te Soerakarta en een bronzen medaille op de jongste jaarmarkttentoonstelling te Soerabaja.

Een der leerlingen, met name Badjoeri, ontving het Einddiploma van de school en werd naar de wereldtentoonstelling te Brussel gezonden, waar hij zes maanden vertoefde en zoowel een zilveren medaille als een Eerediploma verwierf.

Te Amsterdam genoot hij, tegelijk met zijne te Brussel vertoevende landgenooten en medearbeiders de eer zijn werk te mogen laten zien aan Hare Majesteit de Koningin; werd hem te 's-Gravenhage vergund het Koninklijk paleis te bezichtigen, en bracht hij een bezoek aan „Boeatan".

WAT DE CHINEES VERTELT.

Oprichting van een Chineesche Handels-Mpij. met Chineesch kapitaal in N.-Indië. Nu de Chineesche vooruitgang zich geheel in Westersche richting voortbeweegt, nu meent Pembantoe (helper) in de Ho Po van 24 April 1012 no. 469, dat het gunstige tijdstip is aangebroken om — overeenkomstig de Westersche Instellingen — in Ned.-Indië een Chineesche Handelsmaatschappij op te richten met Chineesch kapitaal, en welk instituut de algemeene Chineesche handelsbelangen uitmuntend zou kunnen dienen. Wel is waar bestaan er op dit oogenblik verscheidene Chineesche maatschappijen in Nederl.-Indië, waaronder zelfs van zekeren omvang, doch, die instellingen zijn met kapitaal van bepaalde Chineesche families opgericht en dat is niet hetgeen de Chineesche samenleving in het groot noodig heeft. Deze heeft meer het oog op een Chineesche Handelsmaatschappij, in den zin van de Nederlandsche Handelsmaatschappij, door de Chineezen opgericht met eigen kapitaal. De Chineesche kleinhandel zou met zulk een instelling gebaat zijn, vooral sedert de vroeger verpachte middelen onder direct beheer van de Regeering zijn gekomen.

Bij de aanwezigheid van zoovele vermogende Chineezen in Ned.-Indië, kan zulk een Handelsmaatschappij gemakkelijk tot stand komen, wanneer men zich slechts wil aaneensluiten om tot het beoogde doel te geraken.

Zulk een instelling ligt, volgens schrijver, wel degelijk binnen het bereik van de Chineesche samenleving in Ned.-Indië, want, wanneer de Chineezen, door samenwerking, bankinstellingen, assurantiemaatschappijen en mijnbouwvereenigingen weten op te richten, dan kunnen zij zulks ook wel doen voor eene nuttige, groote Handelsmaatsshappij.

Men moet, zegt de schrijver, daarmede echter niet te lang wachten, want de omstandigheden wijzigen zich dagelijks en hoe meer men uitstelt, hoe moeielijker het is zijn doel te bereiken.

De Chineesche Vrouwenbeweging in Nederl.-Indië. — In navolging van de vrouwenbeweging in Groot-China, hebben vele Chineesche vrouwen in N.-Indië reeds eenige oude gebruiken inzake kleeding, sirihkauwen, tandenveilen en hurken afgelegd, doch zij staan ten deze nog ver ten achter bij de vrouwen in het Moederland. Dat komt omdat de Chineesche vrouw in Ned.-Indië, tengevolge van onvoldoend onderwijs, nog te bijgeloovig en te onontwikkeld is, en zich, bij het in toepassing brengen van zelfs kleine veranderingen, al heel spoedig beschaamd of liever verlegen gevoelt. Daarbij komt ook nog, dat tal van vasthoudende en behoudende landgenooten dergelijke moderne vrouwen als excentrieke persoonlijkheden beschouwen en over die types een zóódanige kritiek uitoefenen, dat deze ze liever niet

Ik zou moeten vertellen van martelen en slaan, ophangen en dreigen, verkrachten van vrouwen, vernieling van tuinen, enz. Heel Midden-Soemba kwam in deining en onrust. De pacificatie, zoo uitnemend begonnen en voortgezet, dreigde geheel bedorven te worden. Het langzaam veldwinnend vertrouwen in de goede bedoelingen der Compenie werd bijna geheel verstoord.

Tot men eindelijk kwam klagen. En men deed mij een verhaal, zoo ongeloofelijk, dat ik eerst weigerde het aan te nemen. Maar er waren zooveel getuigen; radja's en hoofden waren bereid, er een eed op te doen, dat ik hun aanklacht op schrift stelde en te Weingapoe overhandigde. Er werd een onderzoek ingesteld, de zaak is naar den krijgsraad verwezen en, laten wij hopen, dat de schuldigen hun gerechte straf niet zullen ontgaan.

Maar...... Pomboe bleef onvindbaar! Telkens had men hem bijna, telkens was men hem op 't spoor, maar...... van vangen geen sprake.

Zoo kon het niet langer gaan. Hem laten loopen ging niet. De eerbied en het ontzag, welke men had voor de macht der Compenie, zouden teveel schade lijden. Bovendien, zoo lang Pomboe zich niet onderworpen had, was de toestand nooit volkomen rustig.

Hoewel mij zeer ongaarne mengend in bestuurszaken, bood ik aan Pomboe op te zoeken en eens kalm met hem te praten. En wat men nòch met geweld, nòch met list had gedaan kunnen krijgen, Pomboe gaf aan mijn verzoek gehoor. Hij zat een heel eind weg. Terwijl de patrouille hem overal in Midden-Soemba zocht, was hij kalm naar West-Soemba getogen; logeerde zelfs een tijd lang dicht bij het bivak in Lauli en was intusschen meer dan eens den luitenant aldaar tegengekomen en had dezen rustig laten passeeren.

In een tuinhuis, in het landschap Kapoendoek, had ons mondgesprek plaats, in tegenwoordigheid van den radja en enkele hoofden. Krampachtig het geweer tusschen zijn knieën gekneld, gereed om terstond te kunnen opspringen en vluchten bij mogelijk verraad, zat hij naast mij. Wij hebben eerst een geitje geslacht, en, nadat wij gegeten hadden, begon ons gesprek.

Ik herinnerde hem aan mijn vorig bezoek. Toen had hij mij laten roepen, en nu had ik hem laten roepen, want ik had hem wat te vertellen. Ik wist dat hij geen djahat was, een hater van orde en gezag. Dat alleen angst in zijn hart woonde, en dat ik hem daarom eens kwam troosten. Ik schilderde hem zijn eigen wanhopige toestand en de ellende, waarin nu zoovelen, ook door zijn toedoen, waren gekomen. Als een veldhoen op de bergen werd hij nagejaagd. De vorsten en hoofden van andere landschappen kwamen in moeite. Onschuldige menschen waren mishandeld en gekweld. Alles was in wanorde en onrust. Als hij zich nu meldde, dan kon alles nog weer goed worden. Wanneer hij als smeekeling bij de Compenie kwam, zou men hem aannemen, zijn aanklagers tegen hem hooren, rechtvaardig zijn zaak onderzoeken en hem een straf opleggen, naar dat zijn schuld gebleken was.

(Wordt vervolgd).

hooren en de toestanden dientengevolge maar laten zooals ze zijn.

Het schijnt, dat de leerlingen op de Chineesche meisjesschool te Batavia die kritiek wel willen trotseeren en een operavoorstelling dáár ter plaatse willen organiseeren, waarvan de opbrengst zal dienen tot leniging van de noodlijdenden in de Chineesche provincie Anhoei.

Deze menschlievende daad, zegt de hulpredactie van de H o P o van 1 Mei j.l. no. 470, zal zeker op hoogen prijs worden gesteld en aan alle menschen wel de overtuiging schenken, dat de Indische Chineesche vrouw ten opzichte van den Chineeschen vooruitgang niet wenscht achter te blijven.

Het denkbeeld om de Chineesche stad Boetjiang tot hoofdstad van de Chineesche Republiek te verheffen. De vraag, welke stad, bij de nieuwe orde van zaken voor hoofdplaats van de Chineesche Republiek in aanmerking moet komen, houdt, volgens een mededeeling van den heer Lee Boon Hian in de Perniagaän van 17 April 1912 no. 87, tegenwoordig de gedachten van velen onder het Chineesche volk bezig. Volgens schrijver is de stad Peking er tuk op de zetel op de Hooge Regeering te blijven, doch heeft mededingsters in de steden Nanking en Boetjiang.

De oplossing van dit vraagstuk is in het geheel niet gemakkelijk omdat men, behalve met tal van bijzondere belangen en invloeden, in de eerste plaats rekening zal moeten houden met de verdedigingsbelangen. Uit dit laatste oogpunt beschouwd, geeft de schrijver aan de stad Boetjiang de voorkeur.

Een blik op de kaart toch toont al dadelijk aan, dat die stad in het midden des lands is gelegen, door de rivier Yang Tjoe Kang (Yangtsekiang) met de steden Nanking en Soetjoean is verbonden, en dat zij middels de King Han Railway en Yat Han Railway, onderscheidenlijk met Peking en Nanking in gemeenschap staat.

Vooral wordt de rivier uit een strategisch oogpunt van hooge waarde geacht tegenover mogelijke vijandelijke actie van den vreemdeling, omdat men dat communicatiemiddel gemakkelijk met dynamiet kan versperren.

Een hoofdstad als Peking is z. i. te dicht bij zee gelegen en staat dan ook veel meer aan vijandelijke aanvallen bloot dan een stad midden in het land als Boetjiang.

Doch, behalve met het buitenland, heeft China ook rekening te houden met den binnenlandschen vijand, die z. i. van uit Boetjiang beter te beheerschen is dan van uit Peking.

Door eene gunstige ligging in het midden des lands zou de regeering gemakkelijker invloed kunnen uitoefenen op het vijandig gestemde Monggolië, een blik slaan op de Mohamedaansche Chineezen in de streken van Siamsay en met hulp van de provincie Soe Tjoean een oog in het zeil houden op de bewegingen in Tibet.

Rekening houdende met het feit, dat de Boanpartij (is aanhangers van de Keizerlijke Dynastie) zich te Peking wel steeds zal roeren, zal daar natuurlijk altijd een sterke en vertrouwbare legermacht in garnizoen moeten zijn.

Nu het Chineesche volk medezeggingsschap heeft gekregen bij de behandeling van 's lands zaken, lijdt het geen twijfel of het zal van zijne bevoegdheid te zijner tijd gebruik maken en aandringen op het voorstel, om te bepalen, dat de stad Boetjiang de hoofdstad des Rijks zal zijn. Aldus schrijver.

Van Vreemde Koloniën.

DE BRITSCHE VLOOTPLANNEN.

De in spanning verbeide ontvouwing van Lord Churchill's vlootplannen heeft dan eindelijk voor het Huis of Commons plaats gehad, zij heeft daar, in het Huis der Lords en in de pers, in de laatste week reeds zooveel commentaar uitgelokt, dat men ternauwernood weet hoe de zaak weer te geven zonder in te breede uiteenzetting te vervallen. Laat ons toch trachten de regeeringsverklaring en den door haar teweeg gebrachten indruk in een beknopt overzicht samen te vatten.

De eerste lord der „admiralty" sprak het openlijk uit, dat de nieuwe wet tot uitbreiding van de Duitsche vloot, waarbij de vredessterkte op ongeveer viervijfden van de oorlogssterkte gehouden zal worden (een ongekende verhouding, waardoor die vloot doorloopend dadelijk gereed is voor den oorlog) aanleiding is tot de nu ontworpen voorstellen.

Groot-Brittanië heeft deze aanwijzing als een les op te vatten, de vloot zal ook strijdvaardig gehouden moeten worden, en een stelselmatige uitbreiding moet in korten tijd worden verzekerd.

Engeland wil den standaard van 60 percent superioriteit handhaven, hiertoe moeten in de eerstvolgende jaren 5, 4, 4, 4, 4, groote slagschepen worden bijgebouwd. De voorgenomen aanbouw der 8 lichte gewapende kruisers moet bespoedigd worden evenals de voorziening in bewapening en munitie, waartoe reeds besloten is. In 1914 moet Groot-Britt. in de wateren om het moederland een minimum van 33 in dienstzijnde slagschepen hebben, van het maximum van 41, dat het zich voorneemt te stellen tegenover de 29, die Duitschland zal krijgen.

De bemanning moet natuurlijk ook zeer worden uitgebreid, de voorstellen der organisatie zullen over een paar maanden gereed zijn.

In de Middellandsche zee heeft de groei der Italiaansche- en Oostenrijksche vloten een nieuwen toestand in het leven geroepen. Vier groote oorlogskruisers zullen de Br. schepen vervangen, die uit deze zee terug genomen zijn, bovendien zal het eskader van Malta versterkt worden. Volgens loopende geruchten zou een der mogendheden met een nog uitvoeriger vlootprogramma voor den dag komen, mocht dit worden bevestigd, dan zou hieraan opnieuw aandacht zijn te schenken.

Hij verzuimde niet gewag te maken van 't geopende vooruitzicht der coöperatie met de kroonkoloniën (de Canadeesche premier, Mr. Borden, woonde de zitting bij), die een belangrijken steun doet verwachten.

Na hem sprak minister Balfour, uit wiens rede wij slechts deze merkwaardige zinnen overnemen. Hij hoopt en gelooft, dat als Groot-Britt. zijn plicht doet, de vrede verzekerd is, al moet hij erkennen, dat moderne vrede veel duurder zal zijn dan vroeger een oorlog. Hij hecht beteekenis aan de wijze waarop de Europ. mogendheden nu georganiseerd zijn, hij meent, dat een oorlog onmogelijk is tenzij deze een algemeene wordt. Mocht het tot een algemeenen strijd komen, dan zullen de vloten der Triple entente berekend zijn tegen elken aanslag, die op haar gericht zou kunnen worden. De uitgaven voor de vloot moeten toenemen, maar zoolang Gr.-Britt. geen schepen bouwt uit eerzucht, maar alleen ten behoeve van vrede en veiligheid, zal het voor een mooi doel ijveren.

Asquith, de eerste minister, zette aan die verklaringen kleur bij. Bij 't bespreken van den steun der kroonkoloniën, gaf hij het vooruitzicht, dat haar een stem zal gegeven worden in de buitenlandsche politiek en de beslissing over den overgang van vrede tot oorlog.

De aanvallen op het program van Churchill zijn voornamelijk op de volgende punten gegrond. Een verhouding van 33 groote schepen op het eind van 1914 tegen 29 van Duitschland wordt te zwak geoordeeld. De voor de Middell. zee bestemde kruisers zijn niet sterk genoeg tegenover de groote slagschepen. Geruchten over verdeeldheid in het ministerie betreffende de uitvoering der vlootplannen voeden de vrees, dat de voorstellen niet ten volle tot verwezenlijking zullen komen. Aan de hechtheid van de Triple-entente wordt getwijfeld, zij is zelfs niet in een alliantie vastgelegd. De opzet gaf den indruk dat direct gevaar van Duitschl. te duchten is, waarbij de vlootuitbreidingen van Oostenrijk en Italië dan ook te denken geven.

Bij de beantwoording, die de regeering reeds gelegenheid had te geven, legde Lord Churchill er nadruk op, dat Gr.-Britt. niet alleen matiging gepreekt, maar ook toegepast had. De dwang komt van andere zijde. Als Engeland 33 slagschepen heeft zal Duitschland er 25 hebben. Maar daar zal een eskader van 8 ten volle uitgeruste „additional ships" bijkomen, zooals Duitschl. er 4 in reserve zal hebben. Dit zal 41 tegen 29 maken. 't Is waar, dat 8 dezer 41 bij Gibraltar zullen worden gestationeerd, maar zij zullen dikwijls naar de Engelsche wateren komen en daarvoor steeds beschikbaar zijn. Bovendien zullen in geval van mobilisatie nog reserve-eskaders gevormd worden. Door de regeering werd de verzekering gegeven, dat het ministerie ten deze eensgezind is. Duitschland is genoemd, evenals Oostenrijk en Italië, maar daarin ligt geen uiting van vijandschap of ook maar van animositeit.

Deze landen hebben ten volle 't recht te doen, wat zij doen, maar Groot-Britt. wil ter zee meester blijven en wil de maatregelen nemen, die ervoor noodig zijn. De verantwoordelijkheid voor den drang hiertoe komt neer op hen, die voorgaan in 't bouwen van nieuwe vloten, maar Gr. Britt. heeft geen andere keuze dan de sterkste te blijven. 't Beoogt geen uitbreiding van gebied of verantwoordelijkheid. De uitgaven voor krijgstoerustingen zijn, zeide Asquith, eenvoudig te beschouwen als verzekeringspremie.

Bij deze verklaring en bij die over den vrede, die duurder is dan weleer een oorlog, zal menigeen de verzuchting hebben geslaakt: ware het dan niet verstandiger een deel van de vele, vele millioenen aan te wenden voor de instelling van een inter-

nationale zeepolitie, die vrede door recht te verzekeren zou krijgen, volgens de denkbeelden in den laatsten tijd weer door Harsley naar voren gebracht en ten onzent door prof. v. Vollenhoven verdedigd?

Eenmaal zich plaatsende op het Engelsche standpunt, zal men in de plannen van Churchill de volgende zwakke punten moeten erkennen. Terwijl hij wijst op den door Duitschl. genomen maatregel, zonder voorbeeld in de geschiedenis, om 4/5 zijner oorlosgmarine doorloopend gereed te houden, heeft hij voor de aanvulling van het personeel eerst plannen toegezegd voor het najaar, nadat hij dit in Maart j.l. ook al verschoven had. Dan is het eskader van 6 — te brengen op 8 — slagschepen bij Gibraltar bestemd zoowel tot het verleenen van hulp in de Middellandsche zee als in den Atlantischen Oceaan, maar het kan niet in twee richtingen tegelijk die reservediensten doen, en als aan een overeenstemming tusschen Oostenrijk en Duitschland gedacht wordt, is een strijd in de twee zeeën toch ook een denkbare mogelijkheid. Het vertrouwen op een samengaan met Frankrijk en het rekenen op de medewerking der kroonkolonies, met name van Canada, zijn vogels in de lucht.

En als Duitschland, Oostenrijk, Italië voortgaan met nieuwen vlootbouw, zal Groot Brittanië dan nog waar weer moeten volgen? Zouden deze uiterste krachtsinspanningen van den gewapenden vrede, niet tot het inzicht kunnen brengen, dat de oorlog door andere middelen behoort voorkomen te worden. In afwachting daarvan vraagt de publieke opinie in Engeland echter nog meer oorlogsschepen dan de regeering het waagde aan te vragen.

Hier hebben wij ons af te vragen, of de reis van den voorzitter van den Franschen ministerraad, Poincaré, naar Rusland, ook voor dit vraagstuk van belang kan worden. Hij gaat van gedachten wisselen over ernstige, gemeenschappelijke kwestiën, voor het welzijn van de beide landen en van den vrede der wereld, heet het.

SPIONNEN.

In verband met de kwestie der Japansche spionnen op Java, nemen wij nog het volgende bericht op. De Duitscher Karl Graves, beschuldigd van verspieding, is door het hooggerechtshof te Edinburg veroordeeld tot 18 maanden gevangenisstraf. Hij werd veroordeeld omdat hij zich in het bezit gesteld had van de telegramcode, dienende tusschen de Engelsche vloot en de kustforten.

Naast een bericht over het in vrijheid stellen van de in Batavia aangehouden Japanners, werd tevens een verhaal in de Indische dagbladen opgenomen ter illustratie hoe in elken Japanner een spion wordt gezien. Inderdaad is in deze het bewandelen van den gulden middenweg niet gemakkelijk; waar, men tegen overdrijving van spionnen-vrees gewaarschuwd worden, een grooter gevaar zou er in liggen, wanneer de autoriteiten, uit afkeer van soesah, spionnen ongestraft hun gang lieten gaan. Dit zou aan de bedoeling van ons verdedigingsstelsel allen ernst ontnemen.

RIJSTVOORRAAD IN COCHINCHINA.

't Telegram over het verbod van rijstuitvoer van Java, doet ons bijzonder belang hechten aan een circulaire onlangs door den gouverneur van Cochinchina aan de bestuurshoofden der provinciën gezonden. De rijstopbrengst van het seizoen 1911/12 is in 't algemeen onvoldoende geweest, maar zij bleef toch ongeveer 1/3 onder die van een gemiddelde oogst. Toch is geen herhaling te vreezen van de crisis van het vorige jaar. In 1911 was de oogst ongunstig geweest in geheel het Verre Oosten, van Britsch-Indië tot Japan. De padie steeg onverwacht tot ongekende prijzen, wie voorraden had, maakte er dadelijk een mooie winst van. 't Land dacht er niet over reserven voor eigen gebruik te bewaren. Zoo was zelfs in Cochinchina hongersnood te vreezen, niettegenstaande de rijstopbrengst daar ook in de ongunstigste jaren grooter is dan de behoefte der bevolking.

Dit jaar heeft Birmanië een uitstekenden oogst gehad. Andere landen vragen niet meer dan in gewone tijden. De uitvoer van Saigon zal dus minder belangrijk zijn, de voorraden in Cochinchina zullen in de aanvragen van het buitenland kunnen voorzien. Maar ruim zullen de reserven toch niet wezen, daarom is het zaak zich bij voorbaat tegen tegenvallers te wapenen.

't Ingesteld onderzoek heeft op groote verschillen gewezen wat de beschikbare hoeveelheden geld en rijstvoorraden betreft bij de bevolking van de eene provincie vergeleken bij de andere, daarom zijn in menig opzicht ook verschillen noodig voor de te nemen maatregelen, maar daarnaast zijn toch ook aanwijzingen te doen, die overal en zonder uitstel behooren te worden toegepast. Waar nog geen padie-voorraden bijeen gebracht kunnen worden, zal het bestuur van elke provincie fondsen moeten bijeenbrengen om in oogenblikken van ongelegenheid in de behoeften te kunnen voorzien. Hiervan moet dadelijk werk gemaakt worden, is het noodige op geen andere wijze te verzekeren, dan moeten op het budget gebrachte werken desnoods uitgesteld worden.

Bovendien moet nu reeds een programma worden ontworpen van werkzaamheden, welke in streken, waar de nood zich mocht doen gevoelen door Inlanders kunnen worden uitgevoerd. De arbeiders zullen dan met rijstuitdeelingen betaald worden. Voor een en ander moeten voorstellen ter goedkeuring aan den gouverneur worden ingediend.

Eindelijk heeft het bestuur aandachtig de prijzen van padie en rijst op de markten in het eigen gebied en bij den uitvoer na te gaan, en daaromtrent evenals over andere gegevens, die voor deze aangelegenheid van algemeen belang kunnen zijn, den gouverneur in te lichten.

Een herinnering dus aan de droomuitlegging der magere koeiën.

RIJSTGEBREK IN JAPAN.

In hetzelfde verband maken wij melding van de stijging der rijstprijzen in Japan, waardoor inzonderheid de lagere klassen getroffen worden. Bij keizerlijk besluit is het invoerrecht verlaagd tot het minimum, dat de wet toelaat, t. w. 40 sen per 100 kin. 't Is dus wel voorzichtig, zoowel voor Cochinchina als voor Java bijtijds maatregelen te nemen om 't wegvloeien van te veel rijst te voorkomen.

Oost= en West=Indisch Literatuur=overzicht.

Dr. von Gorkom's Oost=Indische cultures.

Van de onder redactie van H. C. Prinsen Geerlins verschijnende nieuwe uitgave van K. W. van Gorkom's Oost-Indische cultures, zijn aflevering 17 en 18 verschenen. In eerstgenoemde geeft P. van Leersum het slot zijner beschouwingen over de kina, terwijl Dr. A. W. K. de Jongh coca behandelt, waarvan de cultuur op Java meer en meer wordt toegepast.

Aangezien het gebruik van cocablad en cocaïne lang niet algemeen bekend is, nemen wij over hetgeen Dr. de J. daaromtrent mededeelt.

In Zuid-Amerika worden de cocabladeren, zooals in Indië de sirihbladeren, na vermengen met kalk of in plaats daarvan met de asch van Chenopodium quinoa, gekauwd. Gewoonlijk worden dagelijks 10 tot 15 gram bladeren genuttigd; bij feesten of bij het doorstaan van groote vermoeienissen wordt meer dan het dubbele van die hoeveelheid gebruikt. Een enorm groote hoeveelheid cocablad is hiervoor noodig, daar bijna alle Zuid-Amerikanen dit genotmiddel gebruiken. De Java-coca is hiervoor niet geschikt, daar de bladeren slechts weinig cocaïne bevatten. De bereiding van cocawijn, geschiedt ook bijna uitsluitend uit Perublad.

Cocaïne wordt in de geneeskunde gebruikt om plaatselijke ongevoeligheid te weeg te brengen, terwijl het tevens de bloedvaten vernauwt, dientengevolge vindt het aanwending bij kleine operaraties. Behalve tot dit doel, wordt het ook veel gebruikt als genotmiddel, daar het in zijne werking eenigszins aan morphine herinnert. Vooral in Amerika schijnt veel misbruik van cocaïne gemaakt te worden.

Verder bevat meergenoemde afl. 17 het begin eener studie van Dr. A. H. Berkhout, over hout, welke in afl. 18 wordt voortgezet. Schr. opent zijn uitvoerig en belangrijk artikel met beschouwingen over het boschbeheer in Ned.-Indië, waarna hij de voornaamste nuttige Indische houtsoorten beschouwt enz.

Toestanden in Portugeesch Timor.

Kapitein H. L. la Lau, die in de April-aflevering van het Indische Militaire tijdschrift een overzicht gaf van ons politiek en militair optreden in Timor, in verband met de verwikkelingen in het Portugeesch gedeelte van dat eiland, geeft in de Juni-afl. van genoemd tijdschritt een vervolg, handelend over „Toestanden in Portugeesch Timor". waaruit o.m. blijkt dat den Portu eezen bij het voeren van hunne koloniale politiek, het begrip „ethische richting" nog totaal vreemd is.

Voor de heerendiensten bestaat „naar vermeend wordt" geen vaste regeling. Bij niet opkomen worden straffen aan den lijve toegepast en „vergelijken wij de verplichtingen, welke rusten op een Timorees op Portugeesch-met die van een rasgenoot op Nederlandsch gebied, aannemende dat beiden in het bezit zijn van een huis, 2 karbouwen, een paard, twee geiten en een varken, eenige sago-, pinang- en klapperboomen en een hond, dan betaalt de Portugees aan belasting pl.m. *f* 40.— tegen 3, misschien 4, door den Nederlandschen onderdaan op te brengen; verder moet hij, dikwijls terwijl ladangbouw zijn tegenwoordigheid eischt, meer heerendiensten verrichten en geniet hij bovendien het twijfelachtige voorrecht vaak Portugeesche ambtenaren en soldaten als gast te moeten beschouwen."

Het is schr. dan ook een raadsel hoe de Portugeesche Timorees aan het geld voor de belasting moet komen.

Aan het eind van zijne beschouwingen gekomen, vraagt schr. of wij niet verplicht zijn een einde te maken aan de slechte toestanden; als men zijn gevoel

laat spreken moet die vraag beslist bevestigend beantwoord worden, doch zoolang wij geen overlast ondervinden van de in opstand zijnde bevolking is z.i. eene inmenging onzerzijds in de binnenlandsche aangelegenheden op Portugeesch Timor niet gewettigd. Ook dezen schr. lijkt de beste oplossing aankoop door Nederland van Portugeesch Timor, maar daartoe is Portugal, gelijk bekend is, vooralsnog niet bereid.

Een Indische leger-reserve.

In een artikeltje „Is eene Indische legerreserve absoluut onmogelijk" oppert „W" in de Juni-afl. van het Ind. Milit. Tijdschr., een denkbeeld dat zeer zeker overweging verdient. Wij ontleenen het navolgende er aan.

Gedurende den laatsten tijd, komt het herhaaldelijk voor, dat officieren, die hun pensioen nog lang niet hebben verdiend, jonge mannen veelal, die de sterren nog zeer kort dragen, den dienst verlaten om in burgerbetrekkingen over te gaan. Zij hebben gewoonlijk minstens vier jaren dienst als officier in Indië, daar zij anders de kosten hunner opleiding moeten terugstorten. Tegen dien overgang is natuurlijk weinig bezwaar te maken. Vrijheid, blijheid. In Holland is men evenwel verstandiger, waar men het ontslag in analoge gevallen verleent met de bijvoeging, dat de betrokkene als reserve-officier bij zijn. Wapen in de sterkte zal worden gevoerd en overeenkomstig de bepalingen dienstplichtig blijft. Men houdt hen zoodoende nog voor jaren beschikbaar, waarmede de beide partijen in den regel gebaat zijn. Het leger behoudt een officier, zij het in de reserve en de landweertroepen, de delinquent krijgt gelegenheid à raison van eenige zilverlingen af en toe nog eens weer in de gelederen te verschijnen.

W. vraagt nu: „Waarom zijn, tot dusverre geen maatregelen getroffen, om dergelijke bepalingen ook voor ons leger in het leven te roepen? Zooals de toestand nu is, wordt in oorlogstijd slechts over de in Indië aanwezige physiek geschikte gepensionneerden beschikt, die op poene van pensioenverlies kunnen worden opgeroepen. De ontslagen, doch niet gepensionneerde officieren, kunnen niet worden opgeroepen, althans **niet** worden **gedwongen**, aan dien oproep gehoor te geven en 't is zeer de vraag of zij zich vrijwillig ter beschikking van het Legerbestuur zullen stellen. Zij toch hebben er niets bij te winnen en alles te verliezen, terwijl op den factor vaderlandsliefde bij de verdediging van Ned.-Indië niet te veel mag worden gerekend."

Het wil ons voorkomen — besluit schr. —, dat, indien in den door ons aangegeven zin voorstellen werden gedaan, bij den wetgever op geenerlei bezwaar zou worden gestuit.

De Indische Mercuur.

Inhoud van No. 30: De Koloniale Landbouw- tentoonstelling te Deventer, door Dr. J. Dekker. — Vergadering der Soekaboemische Landbouwv. op 17 Juli 1912. — Kamer van koophandel en fabrieken te Rotterdam. — Kultuurberichten (Het verbod van rijstuitvoer van Java Enz.). — Kleine mededeelingen (Paradijsvogels Enz.). — Verkeerswezen (De lijn Buitenzorg-Rangkasbetoeng. — De nieuwe stoomvaartlijn van Japan naar de zuidelijke zeeën.) — Industrieele berichten. — Financieele berichten. — Financieele berichten en verslagen. Enz.

Weekblad voor Indië.

Met betrekking op Indië, bevat No. 10 van het Weekblad de volgende geïllustreerde artikelen. Het spionage geval te Antjol. — Het Javaansch tooneel. — Het Ethnographisch Museum te Makassar (thans overgebracht naar Batavia).

***

Verder zij gewezen op de volgende bijdragen in de daarbij genoemde periodieken.

Beschouwingen over de opleiding van geologen in Nederland en het geologisch onderzoek van Nederlandsch-Indië, door P. Hövig (De Ingenieur 27 Juli 1912.

De onderwijs-reorganisatie in de Minahassa (slot), door Javas. (De Java-Post, 21 Juni 1912.)

Minangkabausch Adatrecht. Critische aanteekeningen op het Adatrecht van Ned.-Indië door Mr. C. van Vollenhoven, aflevering IV, door C. A. W. (De Banier, 21 Juni 1912).

Natah Wajang Welulang, das Meisseln der ledernen Wajang-Puppen der Javaner in den Vorstenlande, von Dr. J. Groneman (mit Tafeln) Internationales Archiv für Ethnographie, Band XXI, Heft I).

Leeszaal Laan van Meerdervoort 187.

Het Bat. Nieuwsblad t/m 3 Juli 1912; De Locomotief t/m 2 idem; Het Soer. Handelsblad t/m idem; De Sumatrapost t/m 3 idem; De Sumatrabode t/m idem; Tjahaja Sumatra t/m idem; De Indische Mercuur no. 31; Weekblad voor Indië no. 11; De Banier no. 26; Handelsberichten van het Ministerie van Landbouw; Bandera Wolanda no. 103.

MEDEDEELINGEN.

Van het Dag. Bestuur der Vereeniging.

Tengevolge van de in de jongste Algemeene Vergadering (zie concept-notulen hieronder) gevallen beslissing, in zake het voorstel tot het geven van leiding door de Vereeniging „Oost en West" aan eene te organiseeren groote Koloniale Tentoonstelling in Nederland, heeft de voorzitter, de heer M. B. Rost van Tonningen, gemeend zijn mandaat te moeten neerleggen, omdat hij zulk eene actie, afgescheiden van verschillende andere z.i. minder wenschelijke omstandigheden, schadelijk achtte voor de belangen der Vereeniging.

Waar de heer Rost van Tonningen gedurende een tijdsverloop van twee jaren zijne beste krachten aan onze Vereeniging wijdde, daar zal wel niet behoeven te worden gezegd, dat het Hoofdbestuur hem noode ziet heengaan en van zijne leiding de aangenaamste herinneringen zal bewaren.

De motieven van zijn aftreden eerbiedigende, twijfelt het Dagelijksch Bestuur er geen oogenblik aan of de belangen der Vereeniging zullen ook in de toekomst zijne belangstelling hebben en zal de heer Rost van Tonningen steeds bereid worden bevonden de Vereeniging met raad en daad ter zijde te staan.

Als vervanger van den heer Rost van Tonningen, is, in verband met artikel 11 van het Huishoudelijk Reglement, met ingang van 29 Juli opgetreden de heer Mr. A. van Gennep te 's-Gravenhage, Mauritslaan 49.

CONCEPT-NOTULEN v/d. Hoofdbestuursvergadering, gehouden op Vrijdag 19 Juli 1912, des namiddags ten half 2 ure, in het Vereenigingsgebouw der Afd. 's-Gravenhage, Laan van Meerdervoort 187, 's-Hage.

Aanwezig zijn de heeren: M. B. Rost van Tonningen, Voorzitter; E. van Assen, Secretaris en A. A. C. Harting, Penningmeester.

Verder de leden van het Hoofdbestuur: J. H. Calmeyer (Apeldoorn); L. A. H. Lamie (Arnhem); J. C. van Reyn (Breda); Mevr. M. ten Bosch—Bossoher ('s-Hage); F. E. Luitjes (Nijmegen).

De leden H. W. Scheuer (Leiden); Z. G. Ph. Marcella (Rotterdam); Mevrouw J. E. van Oeveren—Van Schaik (Utrecht) waren verhinderd tegenwoordig te zijn, terwijl de leden A. B. J. Prakken (Onder-Voorzitter); Mr. H. Smeenge (Amsterdam); C. de Vries (Amsterdam) en T. Gerdes Oosterbeek (Apeldoorn) afwezig waren.

De Voorzitter opent de Vergadering en heet alle aanwezige leden welkom.

Aangezien niemand het woord verlangt over de notulen der vorige verg., zooals die zijn opgenomen in Het Koloniaal Weekblad van Donderdag 25 April 1912 no. 17, worden deze goedgekeurd.

De Voorzitter drukt bij deze zijn leedwezen uit, dat hij in de verplichte noodzakelijkheid is geweest de op 5 Juli jl. aangekondigde Hoofdbestuurs- en de Jaarlijksche Algemeene Vergadering met 14 dagen uit te stellen, doch twijfelt er niet aan of de leden zullen hem zulks ten goede houden, waar hij er prijs op stelde deze beide vergaderingen, met het oog op verschillende omstandigheden, persoonlijk voor te zitten.

Nadat de vergadering zich hiermede vereenigd heeft, wijst de Voorzitter op het feit, dat wij vroeger er reeds naar gestreefd hebben, om, ter vermeerdering van de kennis onzer Oost- en West-Indische Bezittingen, platen, welke op Indische onderwerpen betrekking hebben, op de Nederlandsche scholen te verspreiden en wel zóódanig, dat die scholen op bepaalde tijden van platen konden verwisselen.

In verband daarmede leest de Voorzitter 't prospectus voor, dat door de firma Kleinberg, Boissevain en Co. te Haarlem is uitgegeven en waarin de behandelde onderwerpen, zoomede de wijze van uitgave dier platen zijn opgenomen.

Daaruit blijkt, dat er zullen zijn vier seriën met een totaal van 170 platen, n.l. de drie eerste series van 50 platen van Ned.-Oost-Indië en een serie van 20 platen van West-Indië.

De eerste serie van 50 platen is voor aflevering gereed, de tweede serie verschijnt drie maanden na aflevering der eerste, de laatste twee series, drie maanden na aflevering der 2e serie.

De prijs der eerste drie series van 50 platen bedraagt per serie *f* 37.50, die van de vierde serie *f* 15 of te samen *f* 127.50.

De fotografische opnamen zijn vervaardigd door den heer H. F. Wagenaar Reisiger, die daarbij ter zijde werd gestaan door den heer J. Demmeni, daartoe door de Indische Regeering welwillend beschikbaar gesteld.

Het wil den Voorzitter voorkomen, dat de beste wijze waarop de Vereeniging „Oost en West" deze uitgave kan steunen, in de eerste plaats hierin besta, dat die uitgave, door middel van Het Koloniaal Weekblad, warm worde aanbevolen, en dat aan den heer Wagenaar Reisiger kosteloos de gelegenheid worde aangeboden om de platen in een der Vereenigingsgebouwen ten toon te stellen.

Die tentoonstelling zou zijns inziens zoodanig kunnen worden geregeld, dat de platen 1 dag ter bezichtiging zouden zijn van autoriteiten, 5 dagen voor de leden van „Oost en West", 1 dag voor de hoofden van scholen en 1 dag voor andere heeren onderwijzers.

Ook de afdeelingen zouden van deze gelegenheid partij kunnen trekken en de leden der Vereeniging in staat kunnen stellen deze fraaie platen te bewonderen. De Voorzitter zegt, gaarne een tot hem gekomen verzoek in dezen geest aan den heer Wagenaar Reisiger te willen overbrengen.

De vergadering zich hiermede vereenigende, zegt toe, dat zij bij de afdeelingsbesturen dit onderwerp ter sprake zal brengen en gaarne de verlangde medewerking zal verleenen.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

CONCEPT-NOTULEN van de Jaarlijksche Algem. Vergadering, gehouden te 's-Gravenhage, op Vrijdag den 19en Juli 1912, 's nam. ten 2½ ure, in het Vereenigingsgebouw der Afd. 's-Gravenhage, L. v. Meerdervoort 187.

Aanwezig zijn de heeren: M. B. Rost van Tonningen, Voorzitter; E. van Assen, Secretaris en A. A. C. Harting, Penningmeester.

Verder de leden van het Hoofdbestuur: J. H. Calmeyer (Apeldoorn); L. A. H. Lamie (Arnhem); J. C. van Reyn (Breda); Mevr. M. ten Bosch—Bosscher ('s-Hage); F. E. Luitjes (Nijmegen).

En de afgevaardigden der afdeelingen: H. W. Praasterink en S. van Lier (Amsterdam); Mevr. de Wed. G. H. Boelhouwer en Mevr. C. de Mooy (Den Haag;) Mr. E. Rijke (Leiden) en D. G. J. Beyens (Nijmegen).

Van de hoofdbestuursleden waren verhinderd tegenwoordig te zijn de heeren A. B. J. Prakken (Onder-Voorzitter); Mr. H. Smeenge (Amsterdam); C. de Vries (Amsterdam); T. Gerdes Oosterbeek (Apeldoorn); H. W. Scheuer (Leiden); Z. G. Ph. Marcella (Rotterdam) en Mevr. J. E. van Oeveren—Van Schaik (Utrecht), terwijl van de afgevaardigden afwezig waren die van de afdeelingen Rotterdam en Utrecht.

De Studenten-afdeeling te Leiden had geen vertegenwoordiger aangewezen.

Voorts waren nog eenige belangstellende leden aanwezig.

I. De Voorzitter opent de vergadering en heet alle aanwezigen welkom. De talrijke opkomst, ook van belangstellende leden, stelt hij op prijs, omdat daardoor het bewijs geleverd wordt, dat er ook nog velen zijn, die hunne gedachten willen laten gaan over die onderwerpen, waarmede de Vereeniging zich bezighoudt en die tot nut en voordeel kunnen strekken van Ned. Oost- en West-Indië.

Het is hem een vreugde, hier te kunnen constateeren, dat het aantal leden in den laatsten tijd toeneemt en dat, in verband daarmede, eenige verbetering van de financiën valt waar te nemen.

Dit laatste is te meer noodig, waar tal van maatregelen eischen stellen aan onze kas.

II. Aangezien op de vraag van den Voorzitter niemand der aanwezigen het woord verlangt, naar aanleiding van de notulen der vorige vergadering, zooals die zijn opgenomen in Het Koloniaal Weekblad van Donderdag 20 Juli 1911 No. 29, worden deze goedgekeurd.

III. Eveneens worden door de Vergadering goedgekeurd:

a. het Verslag der Vereeniging over het jaar 1911, opgenomen in de Kol. Weekbladen 1912 Nos. 10, 11 en 12;

b. het Verslag der Studiecommissie over 1911 (Kol. Weekblad 1912 No. 20);

c. het verslag van het Informatiebureau over het jaar 1911 (Kol. Weekblad 1912 No. 20);

d. Rekening en Verantwoording van het geldelijk beheer over het jaar 1911 (Kol. Weekblad 20 Juni 1912 No. 25); en

e. de Begrooting voor het jaar 1913 (Kol. Weekblad 20 Juni 1912 No. 25).

IV. De Voorzitter brengt onder de aandacht van de Vergadering, dat de leden der Commissie tot onderzoek van de Rekening en Verantwoording der gelden enz. van de Vereeniging, steeds voortgaan met het op lofwaardige wijze vervullen van hunne taak, waarom hij voorstelt hen ook voor het jaar 1912 te verzoeken die functie op zich te willen nemen. Tevens zal daarbij dank worden gebracht aan de leden der Commissie voor hetgeen door hen werd verricht.

De vergadering vereenigt zich hiermede ten volle.

V. Zooals bekend is, zijn aan de beurt van aftreding als lid van het Hoofdbestuur de navolgende leden:

a. Amsterdam: Mr. H. Smeenge, die zich niet meer beschikbaar stelt;

b. Apeldoorn: J. H. Calmeijer;

c. Breda: J. C. van Reyn;

d. Nijmegen: F. E. Luitjes;

De candidaten van het Hoofdbestuur zijn volgens de agenda:

a. Amsterdam: de heeren E. A. H. van der Heide en Mr. J. W. S. Sikman,

b. Apeldoorn: J. H. Calmijer en G. Koldewijn;

c. Breda: J. C. van Reyn en E. G. A. Taenzer;

d. Nijmegen: F. E. Luitjes en D. G. J. Beijens.

Overgaande tot de stemming, blijkt, dat het aantal aanwezige stemmen bedraagt 26, waarvan 25 voor de afdeelingen en één voor het Hoofdbestuur, n.l. Amsterdam 5, Apeldoorn 4, Arnhem 3, Breda 2, Den Haag 6, Leiden 2, Nijmegen 3 en één stem van den Voorzitter.

Tot stemopnemers worden aangewezen de heeren G. Nypels en P. N. Adriani, die zich daartoe bereid verklaren.

Uit de opname blijkt dat zijn uitgebracht: op den heer E. A. H. van der Heide 26 stemmen; op den heer J. H. Calmeyer 26; op den heer F. E. Luitjes 26; op den heer J. C. van Reyn 24, op den heer E. G. A. Taenzer 2 stemmen, zoodat de heeren E. A. H. van der Heide, J. H. Calmeyer, F. E. Luitjes en J. C. van Reyn zijn gekozen.

De drie laatstgenoemde heeren verklaren zich bereid de functie te aanvaarden, terwijl aan den heer E. A. H. van der Heide zal worden gevraagd of hij zich de op hem gevallen keuze wil laten welgevallen. Aan den heer Mr. H. Smeenge zal worden medegedeeld, dat de Vereeniging, hem, die gedurende zoovele jaren lid van het Hoofdbestuur is geweest, noode ziet heengaan, doch dat zij zijne beweegredenen moet eerbiedigen. Onder dankbetuiging voor hetgeen door hem in het belang der vereeniging is verricht, beveelt deze hare belangen in de voortdurende belangstelling van den heer Smeenge aan.

VI. Aan de orde is thans het voorstel van het Hoofdbestuur instemming te verleenen met het in de Hoofdbestuursvergadering van 13 April 1912 sub IV uitgesproken denkbeeld om de gelden van personen die *f* 100 ineens hebben gestort om als lid-begunstiger in de Vereeniging te worden opgenomen te kapitaliseeren en rentegevend te maken, zoomede het aangesproken legaat-Post weder op te voeren tot *f* 5000.

Die bedragen kunnen dan als een waarborg, tevens reservefonds dienen, waaruit in spoedeischende gevallen desnoods kan worden geput ten nutte der Vereeniging en met dien verstande, dat de wederaanvulling zoo spoedig mogelijk zal plaats hebben.

Het voorstel heeft de instemming van de vergadering, terwijl de heer G. Nypels opmerkt, dat onderwerpelijk het beste is wanneer de Vereeniging zich beschouwt schuldig te zijn aan het legaat-Post een som van *f* 5000 en zich voorneemt, die schuld tot dat bedrag te delgen.

De vergadering vereenigt zich hiermede.

VII. Bij de behandeling van het tweede voorstel van het Hoofdbestuur om goed te keuren, dat door het Dagelijksch Bestuur *f* 300 ter beschikking is gesteld ten behoeve van de Tentoonstelling van Kunstnijverheid en Volkskunst te Dordrecht, verzoekt het Ed Jos. Polak Jzn. (Amsterdam) dit onderwerp te behandelen tegelijk met de mededeelingen die de Voorzitter straks wil doen ter zake van Tentoonstellingen, zooals de agenda aangeeft.

VIII. Geen bezwaren daartegen ingebracht zijnde licht de heer D. G. J. Beyens (Nijmegen) nader de beweegredenen toe, die tot het voorstel van de afd. Nijmegen aanleiding hebben gegeven, n.l. de inningskosten verbonden aan het ophalen der contributies voor een derde deel uit de kas van het Hoofdbestuur te doen betalen.

Zulks is gedaan met het oog op den stand der afdeelingskas, die van de leden welke bijv. *f* 1.— contributie 's jaars betalen, per lid *f* 0.75 aan de Hoofdbestuurskas moet afdragen, zoodat er, in verband met de verdere kosten, zoo goed als niets voor de afdeeling overblijft. Eenige geldelijke steun van het Hoofdbestuur zou ten deze om die reden zeer welkom zijn.

De Voorzitter is van meening, dat het zeer zeker een goed beginsel is, dat Hoofdbestuur en afdeelingsbesturen elkander wederzijds steunen, wanneer dit in werkelijkheid noodig blijkt te zijn, doch dat zulks niet bepaaldelijk voor Nijmegen is gebleken, terwijl niet uit het oog moet worden verloren dat van de leden met aanzienlijk hoogere contributies dan één gulden, 's jaars eveneens slechts *f* 0.75 wordt afgedragen. In een en ander vindt de heer A. G. J. Beyens aanleiding om het afdeelingsvoorstel bij deze in te trekken.

IX. Met betrekking tot hetgeen de Voorzitter heeft te zeggen ten aanzien van het Informatiebureau den in Nederland studeerende jongelieden

afkomstig uit Oost- en West-Indië, kan hij kort zijn, aangezien hij kan verwijzen naar de uitvoerige verslagen, welke in de Koloniale Weekbladen voorkomen en waaraan hij niets heeft toe te voegen. Beide instellingen, zoowel het Informatiebureau als de Studiecommissie, voldoen in de praktijk zeer goed, en menigeen wordt dientengevolge van goeden raad gediend.

In de maand Mei 1912 werd opnieuw een rekest aan de Regeering ingediend, met verzoek ook voor het jaar 1913 eene subsidie toe te kennen ten bedrage van *f* 3000, ten behoeve van ons Informatiebureau, doch daarop werd nog geen nader bericht ontvangen.

Dank zij de bemoeiingen van onzen penningmeester gaat H e t K o l o n i a a l W e e k b l a d vooruit en wordt van dat blad door het publiek meer dan vroeger gebruik gemaakt tot het plaatsen van advertenties. Van de zijde van het Hoofdbestuur wordt er naar gestreefd het met den drukker gesloten contract stipt na te komen.

X. De Voorzitter leest thans voor het ingekomen schrijven d.d. 17 Juli 1912, van het Hoofdbestuurslid mevrouw J. E. van Oeveren van Schaik (Utr.), waarin de vraag wordt gesteld of het nut, dat de door ons geldelijk gesteunde tentoonstellingen, w.o. die van Dordrecht, oplevert voor den Inlander, d.w.z. voor diens nijverheid en kunstnijverheid, wel evenredig is aan de sommen gelds, die als subsidie voor die tentoonstellingen zijn of zullen worden toegestaan. Het was haar althans ter oore gekomen dat de tentoonstelling te Dordrecht geen bepaald succes was geweest.

De heer Jos. Polak Jzn. (A'dam) voert daarentegen aan, dat 't afd.bestuur te Amsterdam in het jaar 1906 een tentoonstelling van Indische Nijverheid en Kunstnijverheid heeft georganiseerd, die het resultaat heeft opgeleverd, dat niet alleen een 70-tal leden tot de Vereeniging toetraden, doch dat zelfs geldelijk een kleine winst kon worden behaald.

Het komt hem dan ook voor, dat dergelijke tentoonstellingen wel degelijk kans van slagen hebben mits zij maar in de goede richting worden geleid en dat het wel aanbeveling zou verdienen wanneer de Vereeniging deelnam aan de tentoonstellingen, die in het jaar 1913 zullen worden gehouden

De Voorzitter dankt den heer Polak zeer voor de betoonde belangstelling, en dat hij hem in de gelegenheid stelt zijne meening ten deze kenbaar te maken, doch hij moet er dan dadelijk de aandacht op vestigen, dat het geven van een zelfs bescheiden beeld van de Indische Nijverheid en Kunstnijverheid in een tentoonstelling van artikelen op dat gebied steeds veel geld aan de Vereeniging heeft gekost. Zooveel te meer zal dit het geval zijn, als een volledig beeld van een en ander zou moeten worden gegeven. Vooral nu haar de geldmiddelen, ook voor andere zaken, ontbreken, zou het hare financiëele draagkracht te boven gaan. De praktijk van de laatste jaren heeft voldoende bewezen, dat het tegendeel van de bewering van den heer Polak waar is.

Ten einde echter toch aan de Statuten der Vereeniging te voldoen, werd het raadzaam gevonden van tijd tot tijd een subsidie aan de tentoonstellingscommissie toe te kennen, die de Indische Kunstnijverheid, voor zooveel mogelijk, in hare tentoonstelling wil betrekken, zooals onlangs bij de tentoonstelling te Dordrecht is geschied.

Zoo is ook *f* 500 gebracht op de begrooting voor het jaar 1913, ten behoeve van een tentoonstelling welke in dat jaar wellicht is te organiseeren en waaraan de vergadering heden hare goedkeuring heeft gehecht. De Voorzitter vraagt thans de goedkeuring op de toegekende subsidie van *f* 300 voor de tentoonstelling te Dordrecht, welke bij deze wordt verleend.

Wat betreft de mededeeling van mevrouw Van Oeveren van Schaik, als zoude de tentoonstelling te Dordrecht geen succes zijn geweest, gaarne laat de Voorzitter deze persoonlijke meening voor rekening van den berichtgever, terwijl hij echter, na een persoonlijk bezoek en na verschillende toongevende personen te Dordrecht te hebben gehoord, er de verklaring kan tegenover stellen, dat de Indische afdeeling te Dordrecht volstrekt geen slecht figuur heeft gemaakt, integendeel zeer is bewonderd.

De heer Polak verklaart, dat de verleende subsidie aan de Dordrechtsche tentoonstelling voor hem geen punt van bespreking is, doch, dat hij in 't belang en uit liefde voor Indië de Vereen. kennis wil doen verspreiden over onze koloniën en dat, als men den door Amsterdam in het jaar 1906 bewandelden weg volgt, men heel goed terecht komt.

Hij meent, dat er w e l g e l d b e s c h i k b a a r i s e n k o m t, a l s d e z a a k g o e d w o r d t g e l e i d, doch daarvoor moet de Vereeniging zich de moeite geven om zich in betrekking te stellen met toonaangevende mannen en vrouwen op verschillend gebied en met hen de zaak in voorbereiding nemen. In verband daarmede stelt spreker de navolgende motie voor:

„De Jaarlijksche Algemeene Vergadering der „Vereeniging „Oost en West" in 1912, te Den „Haag gehouden;

„Gehoord de debatten over de wenschelijk„heid van het in het leven roepen eener „g r o o t e K o l o n. T e n t o o n s t e l l i n g i n „N e d e r l a n d;

besluit:

„Het Hoofdbestuur der Vereeniging te machti„gen een aantal invloedrijke personen te benoe„men, die de voorbereiding van een dergelijke „Tentoonstelling ter hand nemen."

De Voorzitter zal deze motie in stemming brengen, doch wijst er op, dat de heer Polak zich den loop der zaken te idealistisch voorstelt, daarbij zich geen rekenschap geeft van de bestaande geringe belangstelling welke over het algemeen ten deze nog bij het Nederlandsche publiek bestaat. Spreker is ook vast overtuigd dat een dergelijke organisatie, in verband met gebrek aan geldmiddelen, de krachten van „O o s t e n W e s t" te boven gaat, te meer daar op beteekenisvolle financiëele hulp van buitenstaanders niet zal mogen worden gerekend.

De motie in stemming gebracht geeft de uitkomst dat zij met 16 tegen 10 stemmen is aangenomen.

XI. Vóór de vergadering gesloten wordt, vraagt mevrouw Hissink—Snellebrand het woord, met het doel aan de Vereeniging hulp en steun te vragen voor hare Vereeniging tot opvoeding van Jonge vrouwen in Nederl.-Indië, waarin de afdeeling Nijmegen, door een geldelijke bijdrage toe te kennen, is vóórgegaan.

Zij hoopt, dat het Hoofdbestuur en de andere afdeelingen zulks ook zullen willen doen en op die wijze willen medewerken aan het groote doel van de opheffing van het Indo-meisje, door dit op te voeden tot eene deugdzame vrouw en brave moeder.

Dit werken ligt geheel in de lijn van het streven en werken der Vereeniging „O o s t e n W e s t", waarom zij dan ook de vrijheid neemt hare Vereeniging in de belangstelling van onze Vereeniging aan te bevelen.

De vergadering nam van dit warme pleidooi voor het Indo-meisje met belangstelling kennis; het hoofdbestuur beloofde dit onderwerp te overwegen, doch wees er voorhands op, dat het niet raadzaam is ons op een zoo gewichtig terrein te bewegen, dat meer tot het gebied der Ind. Regeering behoort, die, door het geven van onderwijs op meer uitgebreide schaal dan vroeger, reeds gedeeltelijk aan de wenschen van de spreekster tegemoet komt en die deze aangelegenheid beter in hare détails kan beoordeelen dan een Vereeniging in Nederland als „O o s t e n W e s t".

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering, nadat dank is betuigd aan de aanwezigen voor hunne opkomst, gesloten.

E. VAN ASSEN, Secretaris.

Van het Informatie-Bureau:

(Heulstraat 17).

De Minister van Koloniën brengt ter kennis van belanghebbenden, dat in 1912 voor **twee studenten in de pharmacie** aan de Nederlandsche Universiteiten de gelegenheid bestaat om onder genot van een subsidie van *f* 4000 (vier duizend gulden) te worden opgeleid tot **militair apotheker bij het leger in Nederlandsch-Indië** overeenkomstig het reglement, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 27 April 1909 no. 29, laatstelijk gewijzigd bij Koninklijk besluit van 27 Februari 1911 no. 53 waarvan kosteloos exemplaren bij het Departement van Koloniën zijn te verkrijgen.

Gegadigden zullen zich onder overlegging van de gevorderde bescheiden vóór 1 A u g u s t u s 1912 bij gezegeld request hebben te wenden tot het Departement van Koloniën.

De Minister van Koloniën brengt ter kennis van belanghebbenden, dat voor t w i n t i g s t u d e n t e n i n d e g e n e e s k u n d e aan de Nederlandsche Universiteit gelegenheid bestaat om op den voet van het reglement, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 6 Mei 1886 no. 41, laatstelijk gewijzigd bij Koninklijk besluit van 27 Februari 1911 no. 53, **in opleiding te worden genomen voor de betrekking van officier van gezondheid bij het leger in Nederlandsch-Indië,** onder genot van een subsidie van *f* 4000 (vier duizend gulden), terwijl bovendien na de benoeming tot officier van gezondheid nog eene gratificatie wordt uitgekeerd van *f* 1000 (één duizend gulden), als tegemoetkoming in de kosten van eerste uitrusting.

Gegadigden zullen zich, onder overlegging van de gevorderde bescheiden, vóór 1 A u g u s t u s 1912 bij gezegeld request hebben te wenden tot het Departement van Koloniën, alwaar op aanvrage kosteloos exemplaren zijn te verkrijgen van het reglement betreffende de opleiding.

(Ned. Staatscourant van 26 Juli 1912 No. 173).

N.V. DE HAAN's Bioscope-Theaters
„OLYMPIA-THEATER"
=O= ELITE BIOSCOPE =O=
PRINS HENDRIKPLEIN 3 = Telefoon 6295

ELKE WEEK
SCHITTEREND AFWISSELEND PROGRAMMA
Woensdag, Zaterdag en Zondag MATINÉE.
ENTRÉE: 50 en 25 Cent voor de MATINÉE'S, f 1.—, f 0.75, f 0.50 en f 0.30 voor de AVOND-VOORSTELLINGEN.

VACANT

Voor Mech. ZONSCHERMEN,
ROLLUIKEN,
MARQUIZEN,
JALOUSIEËN,
Serredekkingen,
enz. enz.
is beslist het BESTE ADRES **Wagenstraat 90, DEN HAAG.**
Op 13 Int. VAKTENTOONSTELLINGEN steeds met goud bekroond Hoogste onderscheiding GRAND PRIX.
H.H. Architecten en Aannemers verzuimen niet aan dit adres prijsopgave te vragen zijnde soliedst en goedkoopst.

HOTEL-RESTAURANT
SANTOSA.
Telefoon 1896. - 's-GRAVENHAGE.

Indisch Restaurant
PIEPER BAARS
PRINS HENDRIKPLEIN 3a 3b, 4.

Plat du Jours vanaf *f* 0.80.
Diners vanaf *f* 1.—.

Uitzending van alle gerechten en Diners.
Aanbevelend:
L. HANNEMANN, Eigenaar.

VACANT

WAT
brengt ieders belang mede bij de aanschaffing van HEEREN- en KINDERKLEEDING?
DAT
men onberispelijke coupe, soliede stoffen en prima afwerking
KRIJGT VOOR DEN LAAGSTEN PRIJS.
HET AANGEWEZEN ADRES DAARVOOR IS EN BLIJFT
LIJNKAMP's KLEEDINGMAGAZIJN
GROENMARKT, HOEK NIEUWSTRAAT, TEGENOVER HET STADHUIS.

Maison Spéciale de Trousseaux et Layettes
Noordeinde 6 vis à vis Plaats **BERNARD DRABBE** DEN HAAG Telefoon 2162.
Specialiteit **Indische Uitrustingen**
Dunne Lingerie's, Katoenen Damast Tafelgoed, Bedlakens, Sloopen en Goelings in gegarandeerde Indische Maten :-:
BOEKJES MET VOLLEDIGE OPGAVE GRATIS

GALERIES MODERNES
I. DE VRIES
Hoogstraat 4 - TELEF. 815
DEN HAAG,
is het ruim ***gesorteerdste*** en beslist ***goedkoopste*** adres hier ter plaatse voor het aanschaffen van **Ongegarneerde** en **Gegarneerde Dameshoeden.**
Enorme keuze in FANTASIES, VEEREN, BLOEMEN, ZIJDEN en FLUWEELEN LINTEN, Enz. Enz.
I. DE VRIES - Hoogstraat 4.

Indisch Restaurant
Vereeniging „OOST EN WEST"
LAAN v. MEERDERVOORT 187
Telephoon 2655.

INDISCHE KOKKIE

Plat du Jour à f 1.—.

Diners vanaf f 1.50.

Uitzending van allerlei Schotels en Gebakken met verhooging van : : bezorgloon. : :

VACANT

Gds. Mag. A LA BELLE DENTELLIÈRE
156 NOORDEINDE - LA HAYE
TENTOONSTELLING
van KUNSTNAALDWERK
= en ECHTE KANTEN =
:-: (SPECIAAL VOOR CABAYA'S ETC.) :-:
GEOPEND van Maandag tot Vrijdag
van 10—6 uur
Bezichtiging vrij - Groote keuze
Lage prijzen.

MAGAZIJN „CONFIDENTIA" H. F. HOOSEMANS - Tel. 1852
PRINS HENDRIKSTRAAT 41, DEN HAAG.
HUISHOUDELIJKE ARTIKELEN. SPECIAAL MAGAZIJN VOOR DE INDIËN.
GRATIS VERPAKKING MET GARANTIE.

GROBBE = COMESTIBLES.
Bankastraat - Fr. Hendriklaan - Theresiastraat.